

Mjr dypl. pil. Cezary Wiśniewski

Uczestnik szkolenia na *F-16* w Tuscon, w Arizonie

Szkolenie taktyczne pilotów samolotów bojowych

Od początku działalności lotnictwa wojskowego istniała potrzeba prowadzenia zaawansowanego szkolenia taktycznego pilotów bojowych. W Stanach Zjednoczonych tego typu szkolenia zaczęto przeprowadzać ze szczególną intensywnością po drugiej wojnie światowej. Obecnie każdy rodzaj sił zbrojnych USA prowadzi własne kursy zaawansowanego szkolenia taktycznego. W marynarce wojennej jest to Navy Fighter Weapons School (Top Gun) w Naval Air Station w Fallon w Nevadzie, w korpusie piechoty morskiej – Marine Corps Aviation Weapons and Tactics Squadron (MAWTS) w Marine Corps Air Station w Yumie w Arizonie, a w siłach powietrznych – USAF Weapons School (USAFWS) w Nellis AFB w Nevadzie. Szkoły te stały się ważnym elementem systemu szkolenia bojowego pilotów USA oraz ośrodkami kreującymi zmiany w taktyce użycia poszczególnych rodzajów lotnictwa Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych.

Historia USAF Weapons School¹

Historia szkoły sięga 1949 roku, kiedy dowództwo USAF Air Training Command (Lotnictwa Szkolnego Stanów Zjednoczonych) utworzyło Fighter Gunnery School w Nellis w Nevadzie. Szkoła ta powstała w celu szkolenia instruktorów, wypracowania nowych metod szkoleniowych oraz ustanowienia standardów szkolenia lotniczego w Siłach Powietrznych USA (18 września 1947 roku USAF stały się niezależnym rodzajem sił zbrojnych USA). Początkowo szkoła wykorzystywała samoloty *P-51 Mustang* oraz *F-80 Shooting Stars*. W 1954 roku szkołę przemianowano na Fighter Weapons School. W pro-

cesie szkolenia wykorzystywano wszystkie samoloty będące w wyposażeniu USAF: *F-86A* w 1952 roku, *F-100* w 1955 roku, *F-4* i *F-105* w 1965 roku, *F-111* i *A-7* w 1974 roku, *F-15* w 1977 roku, *A-10* w 1978 roku, *F-16* w 1982 roku, *B-52* i *B-1* w 1992 roku. W 1980 roku po raz pierwszy rozpoczęto zaawansowane szkolenie taktyczne nawigatorów naprowadzania (radar controllers) i oficerów rozpoznawczych (intelligence officers). W latach 90. ubiegłego wieku szkolenie uzupełniono o kursy dla instruktorów z Air Force Space Command oraz instruktorów z SOF (Special Operation Forces – Sił Specjalnych). W tym okresie szkoła zaczęła także organizować kursy dla załóg samolotów *B-2*, *F-117 MC-130* oraz załóg śmigłowców *HH-60* i *MH-53*.

Organizacja i zadania USAFWS

USAFWS pozostaje w strukturze 57th Fighter Wing, podlegającego USAF Warfare Center (USAFWFC). Temu centrum podporządkowane jest też kilka innych eskadr o nietypowym przeznaczeniu, m.in. 414th Combat Training Squadron (Red Flag), USAF Air Demonstration Squadron – Thunderbirds czy 422nd Test and Evaluation Squadron (TES). Dowództwo szkoły mieści się w Nellis AFB w Nevadzie. Tam też odbywa się większość szkoleń. Do szkoły należy kilka oddziałów rozmieszczonych w innych bazach lotniczych. Szkolenie na *B-1* odbywa się w Dyess AFB w Teksasie, na *B-2* w Whiteman AFB w Missouri, na *B-52* w Barksdale AFB w Luizjanie, a na *F-117* w Holloman AFB w Nowym Meksyku oraz w Hurlburt Field na Florydzie (dla instruktorów z SOF). Obecnie w USAF Weapons School działa kilkanaście wydziałów

¹ Nazwę szkoły można przetłumaczyć jako Szkoła Zastosowania Bojowego Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych.

zorganizowanych tak, aby szkolącym się umożliwić poznanie większości systemów uzbrojenia będących w wyposażeniu Sił Powietrznych USA. Szkoła eksploatuje następujące samoloty i śmigłowce: *A-10, AC-130, B-1, B-2, B-52, F-15C, F-15E, F-16C, F-117, HH-60, MC-130, MH-53*².

Głównym zadaniem szkoły jest prowadzenie zaawansowanego szkolenia taktycznego oficerów (z uprawnieniami instruktorskimi) z CAF (Combat Air Force) USAF. Szkolenie to obejmuje kursy zarówno dla pilotów-instruktorów, jak i dla oficerów-instruktorów innych specjalności, podporządkowanych ACC (Air Combat Command). Personel latający poznaje nie tylko teorię, ale odbywa też ćwiczenia praktyczne, polegające na użyciu kilkunastu rodzajów lotniczych środków bojowych będących w wyposażeniu danego typu samolotu. Ostatnia faza kursu (Mission Employment Phase) to zintegrowane szkolenie wszystkich uczestników kursu – pilotów i personelu wspierającego proces planowania (oficerowie rozpoznawczy) oraz wykonania zadań (nawigatorzy naprowadzania). W tej fazie zadania w powietrzu wykonywane są w dużych ugrupowaniach (około 60 - 70 samolotów różnych typów) w warunkach zbliżonych do panujących na współczesnym polu walki. Wykonanie zadań w powietrzu oceniane jest z wykorzystaniem systemu ACMI (Air Combat Maneuvering Instrumentation), który pozwala precyzyjnie określić efektywność działań załóg w powietrzu, z określeniem skuteczności użycia uzbrojenia klasy *powietrze-powietrze* włącznie³.

Szkoła organizuje rocznie dwa kursy – pierwszy rozpoczyna się w styczniu, a drugi w lipcu. Każdy kurs trwa pięć i pół miesiąca. W ostatnich latach szkoła promowała około 130 absolwentów rocznie⁴. Kursy dla personelu latającego obejmowały około 300 godzin

zajęć teoretycznych i kilkudziesięciu lotów (liczba zależy od typu samolotu, np. piloci *B-1* wykonują 14 lotów, a piloci *F-16* – 43 loty). Kurs dla nawigatorów naprowadzania czy oficerów rozpoznawczych obejmuje około 400 godzin zajęć teoretycznych oraz wiele godzin szkolenia praktycznego. O intensywności i stopniu zaawansowania szkolenia świadczy liczba zużywanej podczas szkolenia amunicji bojowej – około 40% LŚB z limitu całego USAF oraz 70% LŚB z limitu USAF CAF. Absolwenci szkoły mają wiedzę i wykazują się umiejętnościami niezbędnymi do pełnienia funkcji „instruktora instruktorów” w swoich macierzystych eskadrach. Są ekspertami zarówno w dziedzinie taktyki użycia poszczególnych typów samolotów, jak i w dziedzinie zastosowania przenoszonego przez dany samolot uzbrojenia.

Selekcja kandydatów

Wszyscy kandydaci, aby odbyć kurs w USAFWS, muszą być instruktorami z odpowiednim doświadczeniem. Dla personelu latającego minimalne wymagania to odpowiedni nalot na danym typie samolotu oraz ukończone szkolenie instruktorskie (dla pilotów *F-16* to 600 godzin nalotu na danym typie samolotu oraz minimum 50 godzin nalotu instruktorskiego). Dodatkowo kandydat nie może służyć w USAF dłużej niż dziewięć lat. Pierwszą selekcję przeprowadzają dowódcy eskadr. Po zakończeniu szkolenia wybrany kandydat przewidywany jest do pełnienia funkcji Squadron Weapons Officer, czyli szefa zastosowania bojowego eskadry. Druga faza wyłaniania kandydatów odbywa się na poziomie skrzydła lotniczego (limit trzech pilotów). Następnie kandydatury pilotów, którzy spełniają wymagania, przesyłane są z dowództwa Air Combat Command

² <http://www.nellis.af.mil/units/usafws/index.htm>

³ System jest w stanie ocenić, czy wystrzelony pocisk klasy *powietrze-powietrze* zniszczy cel (analizuje odległość i wysokość odpalania, manewry obronne celu, zastosowane pasywne i aktywne środki walki radioelektronicznej).

⁴ E. Hehs, *USAF Weapons School Training Weapon Officers at Nellis AFB*, „Code One” 1995, nr 2.

(ACC) do komisji rekrutacyjnej. Jej przewodniczącym jest zawsze dowódca USAFWS. Komisja analizuje dotychczasową karierę lotniczą kandydata i podejmuje ostateczną decyzję. Uczestnik kursu dla pilotów *F-16* jest zwykle kapitanem z sześcioletnim stażem w USAF, osiągnął nalot nie mniejszy niż 1000 godzin, w tym kilkaset godzin jako instruktor. Szkoła może chlubić się tym, że około 50% wszystkich dowódców eskadr lotnictwa taktycznego USAF jest jej absolwentami, mimo że tylko 7% amerykańskich pilotów odbyło to szkolenie.

Weapons School – Oddział *F-16*

Oddział *F-16* Weapons School rozpoczął działalność na początku lat 80. ubiegłego wieku. Ówczesny plan szkolenia zakładał wykonanie 21 lotów w okresie 3 miesięcy. Program szkolenia wielokrotnie modyfikowano (rozszerzano), dostosowując go do wymogów zmieniających się warunków pola walki⁵ oraz uwzględniając zmiany w wyposażeniu samolotu. Do programu wprowadzono między innymi loty z zasobnikiem uderzeniowym, odpalanie uzbrojenia kierowanego oraz loty z NVG (Night Vision Goggles). Corocznie około 24 pilotów amerykańskich *F-16* kończy z powodzeniem to najbardziej wymagające w USAF szkolenie.

Kurs rozpoczyna się zintegrowanymi zajęciami teoretycznymi przeznaczonymi dla wszystkich uczestników. W późniejszym okresie szkolenia teoretyczne i praktyczne prowadzone są równolegle, jednak oddzielnie dla każdego oddziału szkoły. Dla pilotów *F-16* program przewiduje przeprowadzenie 329,5 godziny szkolenia akademickiego oraz wykonanie 43 lotów⁶. Ostatni blok zajęć teoretycznych, Weapons Officer Preparation (86 godzin szkoleniowych), to zajęcia przygotowujące in-

struktorów od objęcia w przyszłości funkcji szefa zastosowania bojowego eskadry.

Szkolenie w powietrzu obejmuje kilka etapów⁷:

- ◆ zadania „powietrze-powietrze” (air-to-air employment):
 - 6 lotów BFM (Basic Fighter Maneuvers) – zaczepne i obronne manewry myśliwskie;
 - 1 lot ACM (Air Combat Maneuvering) – zaczepne i obronne manewry myśliwskie w ugrupowaniu pary samolotów;
 - 5 lotów TI (Tactical Intercepts) – przechwycenia;
 - 5 lotów ACT (Air Combat Tactics) – zadania „powietrze-powietrze” realizowane na podstawie scenariusza defensywnej lub ofensywnej walki o przewagę w powietrzu;
- ◆ zadania „powietrze-ziemia” (air-to-ground employment):
 - 4 loty SA (Surface Attack) – loty w celu wykonania uderzeń na obiekty naziemne;
 - 3 loty SAT (Surface Attack Tactics) – loty w celu wykonania uderzeń na obiekty naziemne w ugrupowaniu pary i klucza samolotów na wysokości lotu koszącego;
 - 5 lotów CAS (Close Air Support) – bezpośrednie wsparcie lotnicze;
- ◆ loty z użyciem ŁŚB:
 - 2 loty AAWE (Air-to-Air Weapons Employment) – loty w celu odpalenia pocisków *AIM-9* lub *AIM-120* klasy *powietrze-powietrze* oraz strzelanie z działka;
 - 7 lotów WPNS (Weapons) – loty z realnym uzbrojeniem w celu wykonania uderzeń na obiekty naziemne, połączone z przeciwdziałaniem przeciwnika powietrznego;
 - 2 loty FP (Force Protection) – osłona ugrupowań lotniczych w ramach misji SEAD i Escort;

⁵ Program szkolenia jest corocznie opracowywany i zatwierdzany przez Dowództwo ACC. Uwzględnia on potrzeby dowódców operacyjnych oraz wnioski wypływające ze współczesnych konfliktów zbrojnych.

⁶ Air Combat Command, Syllabus, *Course Nr F1600ID0PN /USAF Weapons Instructor Course F-16*, lipiec 1997.

⁷ Ch. P. Weggeman, *United States Air Force Weapons School, F-16 division, Revised Flying and Academics Syllabus Flow*, Fort Leavenworth, Kansas 1999.

- ◆ szkolenie taktyczne – 3 wyloty ME (Mission Employment) – zadania realizowane przez wszystkich uczestników kursu (m.in. pilotów, oficerów rozpoznawczych, nawigatorów naprowadzania); scenariusz i stopień skomplikowania zadań w tej fazie szkolenia są podobne jak w ćwiczeniach „Red Flag” (piloci wykonują loty w dużych ugrupowaniach – około 70 samolotów – realizując zadania zgodnie z przeznaczeniem danych typów samolotów).

Wykonywane w ramach kursu loty dzielą się na instruktażowe, podczas których instruktorzy szkoły demonstrują studentom nowe rozwiązania taktyczne, oraz na loty „go to war” (pełne przeciwdziałanie przeciwnika), w ramach których uczestnik kursu demonstruje swoje umiejętności. Pilot, który nie spełni wymagań kursu w danym locie, musi lot powtórzyć. Podczas realizacji misji BFM, ACT oraz WNS odsetek powtórzonych lotów sięga 30%, mimo że uczestnikami kursu są doświadczeni piloci. Tak duża liczba niezaliczonych lotów oddaje stopień skomplikowania szkolenia oraz poziom wymagań stawianych w stosunku do przyszłych instruktorów – szefów zastosowania bojowego eskadr lotnictwa taktycznego.

Szkoły zaawansowanego szkolenia taktycznego w Europie

Pod koniec lat 70. ubiegłego wieku Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO Europy Centralnej zorganizowało Allied Air Forces Central Europe (AAFCE) Tactical Leadership Programme (TLP)⁸. Szkoła ta prowadzi tygodniowe kursy teoretyczne oraz czterotygodniowe szkolenia w powietrzu, podczas których piloci wykonują 15 starannie wyselekcjonowanych misji. Celem programu jest integracja sił powietrznych państw członków NATO, rozwój wspólnej taktyki użycia lotnictwa oraz wymiana doświadczeń. Zaawansowane szkolenie taktyczne dla personelu lata-

jącego odbywa się również w bazie lotniczej Leeuwarden, gdzie holenderska 323. eskadra prowadzi Fighter Weapon Instructor Training (FWIT) – kurs przeznaczony dla pilotów z Holandii, Norwegii, Danii oraz Belgii. Szkolenie to obejmuje zadania zbliżone do tych realizowanych w USAFWS w USA. Kurs obejmuje 200 godzin zajęć teoretycznych oraz 40 misji taktycznych. Najbardziej skomplikowanym, a zarazem najbardziej wymagającym etapem tego szkolenia są loty w Kanadzie, w Goose Bay. Etap ten jest uwieńczeniem długiego sześciomiesięcznego treningu i obejmuje loty w dużych ugrupowaniach samolotów na wysokości lotu koszącego z atakowaniem obiektów naziemnych.

Zaawansowane szkolenie taktyczne na samolocie F-16 – polskie potrzeby

Wprowadzenie do wyposażenia polskich Sił Powietrznych wielozadaniowego samolotu *F-16C Blok 52* otwiera nową erę w historii polskich skrzydeł. *F-16* będzie pierwszym w pełni wielozadaniowym samolotem użytkowanym przez polskich pilotów. Ogromne możliwości bojowe samolotu muszą znaleźć odzwierciedlenie w odpowiednim sposobie szkolenia młodych pilotów, tak aby mogli oni w przyszłości w pełni wykorzystać możliwości samolotu *F-16*. Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez efektywną organizację szkolenia taktycznego (doskonalącego) oraz wszechstronne przygotowanie instruktorów. O ile pierwszy postulat można zrealizować relatywnie szybko (np. przez wprowadzenie zmian w organizacji szkolenia na wzór tych stosowanych z powodzeniem w USAF czy innych państwach-członkach Sojuszu Północnoatlantyckiego), o tyle drugi już nie, ponieważ to długi proces nabierania doświadczeń przez pilotów-instruktorów wyszkolonych w USA. Zgodnie z programem szkolenia polskiego personelu w 162. Fighter Wing w Tucson piloci odbędą szkolenie podstawowe (ba-

⁸ Obecnie szkoła mieści się w bazie lotniczej we Florenns w Belgii i nosi nazwę Allied Command Europe Tactical Leadership Programme ACE TLP.

sic course)⁹, które nie przewiduje szkolenia np. w zastosowaniu precyzyjnych środków rażenia, lotów z NVG ani zaawansowanego szkolenia taktycznego. Dalsze szkolenie taktyczne (doskonalące) polskich pilotów i instruktorów zostanie zorganizowane w Polsce przy pomocy instruktorów z USAF.

Docelowy system selekcji i szkolenia polskich instruktorów na samolotach *F-16* powinien przewidywać szkolenia w zagranicznych ośrodkach dla wyselekcjonowanej grupy pilotów lub utworzenie własnej (na wzór holenderskiej) szkoły zastosowania bojowego. Polskie Siły Powietrzne mają unikalne warunki do organizacji tego typu szkolenia (lub jednej z jego faz) ze względu na możliwość użycia jako potencjalnych przeciwników samolotów *MiG-29* i przeciwlotniczych zestawów rakietowych *ziemia-powietrze* produkcji ZSRR. Docelowo, wzorem innych państw członków NATO, w każdej eskadrze lotnictwa taktycznego PSP powinien być instruktor zastosowania bojowego o poziomie wyszkolenia nie gorszym niż prezentują absolwenci innych Weapons School.

W wypadku kierowania polskiego personelu na szkolenie poza granice kraju najdogodniejszą ofertą dostępną na rynku wydaje się szkolenie w USA¹⁰. Niestety, dostępność kursu w USAFWS jest ograniczona dla pilotów amerykańskich. W wyjątkowych sytuacjach

mogą w nim uczestniczyć inni piloci, pod warunkiem że wykonują oni loty w ACC USAF jako exchange pilot oraz przejdą selekcję. Jedyny w pełni dostępny (komercyjny) kurs szkolenia zaawansowanego dla instruktorów z krajów eksploatujących samolot *F-16* organizuje 162. FW w Tucson. Dotychczas tylko Singapur skorzystał z oferty Air National Guard i szkolił swoich pilotów-instruktorów w Arizonie zgodnie z programem ANG Weapons School.

Podsumowanie

Kursy prowadzone przez USAFWS są jednymi z najbardziej wymagających szkoleń organizowanych dla pilotów USAF. To ekstremalnie trudne szkolenie teoretyczne i praktyczne, a jednak liczba chętnych do udziału w nim wielokrotnie przewyższa liczbę dostępnych miejsc. Absolwenci USAF, pomimo niewielkiej ich liczby, znacząco wpływają na cały proces szkolenia taktycznego personelu Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych. Świadomi tego dumnie noszą naszywkę z logo szkoły na lewym ramieniu kombinezonu. To symbol znakomitego wyszkolenia oraz przynależności do elitarnej grupy pilotów wykazujących się ponadprzeciętnymi umiejętnościami oraz doświadczeniem w zastosowaniu lotniczych środków bojowych.

The need to carry out advanced tactical training for combat pilots has existed since the beginning of military aviation. At present, each type of armed forces of the USA organizes such trainings on its own. The article presents a brief history of the USAF Weapons School, its organization and tasks, type of trainings it provides, and methods of candidates selection. The author draws readers' attention to the *F-16* Unit Weapons School: its course of training, and requirements that its participants need to meet. He also mentions other schools of advanced tactical training in Europe, also in Poland.

⁹ Około 80 godzin nalotu z użyciem bomb szkolnych *BDU-33* oraz jedna misja z 6 bombami *Mk 82* [dla 12 pilotów przewidziano także FLUG course (kurs dowódców kluczy), który nie przewiduje zaawansowanego szkolenia taktycznego].

¹⁰ Szkolenie w holenderskiej FWIT prowadzone jest z wykorzystaniem samolotu *F-16A MLU* pozostającym w wyposażeniu krajów uczestniczących w organizacji wymienionego kursu.